

Урок № 18

Дата: 11.10.2021

Тема: Державотворчі процеси в 1917-1921 рр

Мета: охарактеризувати державотворчі процеси в 1917-1921 рр.; розвивати аналітичне мислення, навички, здібності пам'ять; виховувати інтерес до історичного минулого та повагу до Батьківщини .

Хід уроку:

Виникненню першої за порядком новітньої національної української державної формaciї передували падіння в Росії царського режиму та прихід до влади ліберально-демократичного Тимчасового уряду (утворений 1 березня 1917 р.).

Вважаючи себе за тимчасову владу, що діє тільки до скликання Установчих зборів Росії (спочатку були призначені на вересень) Тимчасовий уряд під впливом революційних подій змушений був робити певні кроки щодо демократизації суспільства й державної управління, а згодом (1 вересня 1917 р.) - офіційно проголосив Росію республікою.

У рамках заходів щодо демократизації суспільних відносин у партії проголошувалися чинними основні права й свободи громадян, рівність солдат з громадянами й повна політична амністія. Тимчасовий уряд також проголосив про скасування смертної кари і скасування будь-яких обмежень громадян у правах за соціальними, релігійними та національними ознаками. Наголошувалося на необхідності демократизації установ земського та міського самоврядування, а головне - рекомендовано створювати на місцях представницькі органи - ради (комітети) об'єднаних громадських організацій.

Із метою реорганізації багатьох суспільних сфер і державного управління Тимчасовий уряд вдався до реформ. Зокрема, у перші ж дні ліквідував (реорганізував) одіозні державні структури, що найбільше ототожнювалися з поваленим царським режимом - жандармерію, поліцію (натомість створив міліцію), управління у пресі (цензуру) тощо. Готуючи реформу місцевого самоуправління й земельну реформу, затвердив права фабрично-заводських комітетів та створив систему земельних комітетів (квітень).

Цілеспрямованими зусиллями Тимчасового уряду, а також внаслідок зустрічного демократичного волевиявлення на просторах колишньої імперії оформилася владна вертикаль, що відповідала тодішнім настроям переважної більшості її населення. У центрі {реорганізації} адміністративного апарату влади перебували земства, компетенція яких розширивалася. Ця обставина фактично стала передумовою того, що більшість посад у владних органах ставали виборними. У всіх губерніях та повітах земські губернські й повітові з'їзди обирали громадські ради й комітети, які розглядалися, відповідно, як представницькі та виконавчі органи місцевої влади (з травня 1917 р. згідно з "Тимчасовим положенням про земські установи" виконавчим органом земств оголошувалася міліція).

Місцеву виконавчу владу, яка до революції належала губернаторам і повітовим справникам, було замінено на інститут губернських і повітових комісарів Тимчасового уряду ("Тимчасове положення про губерніальних і повітових комісарів" було затверджено Тимчасовим урядом 19 вересня 1917 р.). Найчастіше ними за посадою ставали голови губернських і повітових земських управ, тобто виборні особи. У волостях замість старшин, які користувалися усією повнотою влади, почали функціонувати виборні волосні виконавчі комітети. Проте, дослідники (С. Кульчицький та ін.) зазначають, що у нових органах представницької демократії й надалі провідне становище залишалося за представниками торгово-промислових кіл та управлінської бюрократії.

Зазначені процеси щодо демократизації суспільства й державного управління, здійснені Тимчасовим урядом Росії, безпосередньо позначилися на українському русі: вони викликали в українському середовищі схвалення й сподівання на прийнятне вирішення назрілих проблем національного розвитку, сприяли легалізації діяльності й

створенню на українських землях політичних партій та різноманітних громадських організацій. Останні ввійшли у Київський виконавчий комітет, а незабаром, об'єднавшись (за однією з версій - 3-го, а за іншою - 17 березня), створили на його основі представницький орган українських політичних сил під назвою Української Центральної Ради. У такій назві цілком узгоджувалися наголошення особливих функцій, особливої ролі, які належно виконувати новостворюваній інституції (центральна) з історичною національною традицією (найвищі, найповажніші колективні представницькі органи називалися здебільшого радами).

Оскільки на самому початку Українська Центральна Рада репрезентувала не все українське населення, а його національну еліту - лише ті організації, "які були-в населення і мали спільну прикмету - національну свідомість" (М Грушевський), то закономірним постає визначення головної мети її діяльності: здійсненні віковічних прағнень українського народу - реалізацію національної державної ідеї на основі законодавчого закріплення відповідних нормативно-правових зasad. Ця обставина у перспективі позиціонувала УЦР як важливий чинник політичного життя України.

Однак у перші тижні свого існування УЦР не наважувалася виступити у ролі керівника українського національно-визвольного руху і, фактично, відігравала роль київської міської організації переживала процес організаційного та ідейного становлення. Це, зокрема, на той час виявлялося у невизначеності: правовому стані (іменувала себе і Українською Народною Радою, і національний урядом України, і виконавчим органом громадських організацій,! носієм моральної влади, і крайовою владою, і крайовим комісарством) та політичній платформі діяльності. У своєму першому юридичному документі - відозві - вона закликала українська народ домагатися від Тимчасового уряду всіх прав, але звела ні права до публічного використання української мови в державній, судових та освітніх установах.

На процесі розбудови держави суттєво позначився той факт що у 1917 р. Україна ще не відокремилася зі складу Росії і як складова частина останньої зазнавала дії тих же чинників, що й інші регіони. Найголовнішою проблемою, навколо якої точилася боротьба різних ідей но-політичних сил в Україні в період Національна демократичної революції, було втілення ідеї незалежності Україні¹ і побудова Української держави. Неоднакове розуміння самої незалежності , способів її досягнення, форм української державності стали головними причинами того, що український національно-визвольний рух під керівництвом УЦР пройшов еволюцію у поглядах на державність України від ідеї автономії до альтернативної самостійницької.

Отже, перемога Лютневої 1917 р. буржуазно-демократичної революції в Російській імперії, поруч з іншим, висунула на порядок денний і питання про самовизначення України, відродження її державності. Активізація організованого українського руху й поява Української Центральної Ради як його головного репрезентанта були наслідком революційних подій. Факт утворення Центральної Ради не виходив за межі правового поля постмонархічної Росії: співвідносився з рекомендаціями Тимчасового уряду створювати на місцях представницькі органи влади у формі рад об'єднаних громадських організацій. Щоправда, на час появи київського осередку реальну владу в Києві фактично до середини року ділили між собою губернський комісар Тимчасового уряду, командування Київського військового округу та Київський виконавчий комітет об'єднаних громадських організацій.

Запитання для самоперевірки:

1. До яких реформ вдався Тимчасовий уряд в 1917?
2. Що вам відомо про Центральну Раду (ЦР)?

Домашнє завдання: дати відповіді на питання для самоперевірки, законспектувати матеріал з теми;

Рекомендована література: Кульчицький С.В., Власов В.С. Історія України: підручн. для 11 загальноосвіт. навч. Закл / С.В. Кульчицький, В.С. Власов. – Київ: Літера ЛТД, 2019. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України: підручник для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти / Н.М. Сорочинська, О.О. Гісем. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2019. Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Г.М. Хлібовська, О.В. Науумчук, М.Є. Крижановська, І.Б. Гирич, І.О. Бурнейко. - Тернопіль: Астон, 2019. – 256 с.

Шановні учні! Нагадую, що на виконані вами завдання чекає моя електронна пошта:

kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,

але не пізніше 20:00